

ÅRSRAPPORT FORSKNINGSETISK UTVALG 2017

Forskningsetisk utvalg ved NTNU

(e-phorte 2014/16956)

Rapport for virksomheten i 2017

I henhold til mandatet for Forskningsetisk utvalg skal utvalget avgi en årlig rapport om sin virksomhet til rektor. Denne årsrapporten vil også sendes til Det nasjonale granskingsutvalget til orientering.

Innledning

Rektor oppnevnte et Forskningsetisk utvalg ved NTNU i september 2014. Ny leder ble oppnevnt i juni 2016 siden tidligere leder ønsket å fratre posisjonen. May Thorseth ble valgt som nestleder av utvalget selv i 2014.

Utvalgets sammensetting var i 2017 som følger:

Professor Arne Kristian Sandvik Leder fra 01.08.16

Institutt for kreftforskning og molekylærmedisin, Fakultet for medisin og helse, NTNU

Professor May Thorseth, Nestleder

Institutt for filosofi og religionsvitenskap, Humanistisk fakultet, NTNU

Professor Guttorm Sindre

Institutt for datateknikk og informasjonsvitenskap, Fakultet for informasjonsteknologi og elektroteknikk, NTNU

Professor Ingrid Bouwer Utne

Institutt for marin teknikk, Fakultet for ingeniørvitenskap, NTNU

Førsteamanuensis (jus) Sigmund Simonsen

Luftkrigsskolen

Sekretariatet for Forskningsetisk utvalg (FEU) ble ivaretatt av koordinator og seniorrådgiver Ragnhild Lofthus (prorektors forskningsstab) og seniorrådgiver (jurist) Didrik Tårnesvik (HR- og HMS-avdelingen). FEU har et eget mandat og reglement, og det foreligger også rutiner for saksbehandling ved fakultetene ved mistanke om uredelighet i forskning (framlagt for NTNUs styre 12.06.14, e-phorte 2014/16956).

Arbeidsform for utvalget har vært møter i utvalget, samt forberedende møter mellom sekretariat og leder. Utvalget har hatt 5 møter; 27. februar, 3. mai, 19. juni, 6. november og 20. desember. I tillegg har det vært møter med deler av utvalget i forbindelse med to seminarer som utvalget har arrangert. Dessuten har det vært et eget møte der hele utvalget møtte prorektor forskning den 20. desember. Utover disse møtene har det vært mye kontakt gjennom e-poster og telefoner mellom utvalgets medlemmer og fra sekretariat. Det blir gjennomgående skrevet korte referater fra møtene i utvalget.

Saker som utvalget har arbeidet med

Forskningsetisk utvalg har arbeidet med 2 saker med påstand om vitenskapelig uredelighet i 2017:

- I mai 2016 ga en professor fra Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse en bekymrings-melding til FEU. Bekymringen gikk på håndtering og lagring av datamateriale, framtidig bruk av datamaterialet og forskningsdeltakernes ivaretagelse; etter at en ph.d.-kandidat skiftet veileder ved fakultetet. Det ble klart at SVT-fakultetet allerede var i gang med å kartlegge saken. Det ble derfor bestemt at FEU ville avvente ferdigstilling av fakultets utredningsarbeid og dekanens konklusjon i saken, før en avgjørelse tas om saken skal tas videre i utvalget. Dette er i tråd med FEUs mandat der det fremgår at: «Saker til utvalget skal primært fremlegges fra rektor eller dekan, men en forsker som mistenker uredelighet i forskning kan også melde en sak inn for utvalget. I sistnevnte tilfelle kan utvalget be om at det aktuelle fakultet kartlegger sakens fakta.» Etter at dekanens rapport var mottatt, tok FEU opp saken igjen. FEU la til grunn dersom det skal være mulig å realitetsbehandle en sak om mulig brudd med god vitenskapelig praksis, må det foreligge en mistanke om eller bevis for at slikt brudd er begått. I denne saken er det kun en *potensiell risiko* for at det i fremtiden kan foreligge et slikt brudd. FEU registrerte at fakultetets granskingskomite hadde gjort en grundig utredning og at dekanen konkluderte med at «*Bekymringen om at fakultetets beslutninger har skapt en kritikkverdig høy potensiell risiko for forskningsetiske brudd er ikke bekreftet*». Altså tok dekanen stilling til om det foreligger en potensiell risiko eller ikke. For FEU var det avgjørende vurderingsgrunnlag om det foreligger mistanke om brudd med forskningsetisk praksis – å vurdere om det er begått slike brudd. Spørsmålet om det foreligger et slik potensial er ikke relevant. På denne bakgrunn ble saken avvist for behandling i FEU. Konklusjonen ble meddelt professoren i månedsskiftet februar/mars.
- I mars 2017 mottok FEU en henvendelse fra en ph.d.-kandidat som ønsket en vurdering av sin tidligere ph.d.-veileders redelighet. Henvendelsen handlet om uavklart medforfatterskap og mulige mangler ved registrering av publikasjon i det nasjonale registeret over forskningspublikasjoner og forskningsresultater i Norge (CRISStin). Det ble påstått i varselet at veilederen urettmessig hadde oppnevnt seg selv som medforfatter til ph.d.-kandidatens publikasjon og deretter registrert dette i CRISStin uten å orientere ph.d.-kandidaten om dette. Ph.d.-kandidaten var ikke ansatt på NTNU, men i en bedrift som hadde fått midler til en nærings-ph.d. fra Forskningsrådet. Ph.d. kandidaten er opptatt på ph.d.-program ved NTNU med veileder fra Fakultet for ingeniørvitenskap. I tråd med FEUs mandat (se saken over) ba utvalget om at Fakultet for ingeniørvitenskap skulle kartlegge sakens fakta. Fakultetet oppnevnte en granskingskomite med representanter fra annet fakultet, og saken ble grundig belyst i en rapport (ferdigstilt 30 oktober 2017) som dekanen brukte som underlag før han konkluderte og sendte saken tilbake til FEU i november 2017. Med bakgrunn i rapporten fra fakultetet, og i egne undersøkelser som FEU igangsatte for å kartlegge nye påstander som framkom utover høsten 2017, arbeidet FEU og sekretariat for fullt med saken ved årsskiftet 2017/2018. Denne saken har vært ressurskrevende på flere organisatoriske nivå, og kartlegging av sakens fakta og prinsipielle sider har tatt mye tid før rapporten fra FEU ble ferdigstilt etter 2017 (april 2018).

Som begge sakene på forrige side viser, tar det lang tid å behandle en sak som meldes inn til FEU. Disse erfaringene vil vektlegges ved oppnevning av nytt Forskningsetisk utvalg i 2018 med nytt mandat, retningslinjer for behandling, samt rutiner for fakultetenes behandling. At flere av sakene utvalget har arbeidet med har handlet om problemstillinger knyttet til veileder/

ph.d.-kandidat relasjonen, får den konsekvens at det oppnevnes en ph.d.-kandidat til neste utvalg.

FEU og sekretariatet får en del henvendelser fra forskere og forskningsledere med spørsmål om hvordan de skal håndtere saker som inneholder mistanke om vitenskapelig uredelighet.

Ofte handler det om såkalte «gråsoner-problematikk». Vi bestreber oss på å veilede de som kontakter oss, og anbefaler alltid å kartlegge saken for å finne gode løsninger nært der hendelsen skjer.

Andre arbeidsoppgaver og møter

FEU har initiert og gjennomført flere seminarer med forskningsetisk innhold i 2017. Det første var et frokostseminar inn mot universitetsbefolkningen, og hadde tittelen «Plagiering – teknologi på vidvanke», og ble holdt i Rådssalen i Hovedbygningen på Gløshaugen 30. august 2017. Det andre seminaret ble holdt 25. oktober 2017 i Litteraturhuset i Trondheim, og hadde tittelen «Droner – teknologi for et godt samfunn?» Begge seminarerne var rimelig godt besøkt, og innleggene fungerte som gode oppspillere til debatter som fulgte. Disse seminarerne er et svar på oppfordring fra rektor i møte mellom FEU og rektor i september 2016.

FEU behandlet den nye forskriften til Forskningsetikkloven høsten 2017, og sendte sine kommentarer inn til Kunnskapsdepartementet i november.

Den 20 desember 2017 ble det holdt et nytt møte mellom prorektor forskning Bjarne Foss og hele Forskningsetisk utvalg. Møtet tok opp erfaringer i 2017, og veien videre for utvalget (ny sammensetting og nytt mandat). Den proaktive virksomheten med å arrangere seminarer vil fortsette, gjerne med ett universitetsinternt og ett utadrettet seminar pr år. Begge typer seminarer er viktige for å synliggjøre NTNUs forskningsetiske standarder og vise hvilke verdier NTNU arbeider etter. FEU tok opp at NTNU ser ut til å mangle en systematisk og grunnleggende opplæring i forskningsetikk for ansatte. Et nettbasert kurstilbud med en minstestandard i forskningsetikk bør utvikles, og dette må bli obligatorisk å følge for alle ph.d.-kandidater som er tatt opp på være ph.d.-programmer.

Leder Arne Kristian Sandvik har deltatt på rektors møte med alle instituttledere den 16. mai 2017, der temaet var forskningsetikk. Det ble orientert om den nye forskningsetikkloven, hvordan en skal håndtere mistanke om uredelighet i forskning, lederansvar og prosess i forskningsetiske saker samt hvordan forebygge uredelighet i forskning. Det ble deretter tid til å drøfte typiske problemstillinger. Sandvik deltok også på møte i Forskningsutvalget den 13. desember 2017, der temaet var status for FEU og veien videre. Sammensetting av utvalget og justeringer i mandat ble tatt opp, og opplæring av alle ansatte i forskningsetikk var også tema. I første omgang bør opplæringen konsentrere seg om unge forskere, altså ph.d.-kandidatene, og i neste omgang bør ph.d.-veiledere prioriteres. FEU har registrert at mistanke om vitenskapelig uredelighet gjerne oppstår i veileder/ph.d.-kandidat relasjonen.

Sekretariatet for FEU har deltatt i ulike nasjonale sammenhenger der forskningsetikk har vært på dagsorden. Dette gjelder «Forskningsetisk forum» og andre seminar arrangert av de nasjonale forskningsetiske komiteene, seminar i Forskningsrådet og seminarer arrangert av og for administrasjon og sekretariater for forskningsetiske utvalg ved institusjonene.

Professor Arne Kristian Sandvik
Leder for NTNUs Forskningsetiske utvalg

Trondheim, april 2018